

Формуляр
силлабуса навчальної дисципліни

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Назва кафедри

Узгоджено:

Проректор

з навчально-методичної роботи

Комаров В.В. _____

СИЛЛАБУС

навчальної дисципліни

«Судова медицина та судова психіатрія»

(обов'язкова)

Рівень вищої освіти –

перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Харків – 2017

Силлабус навчальної дисципліни «**Судова медицина та судова психіатрія**»: галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», перший (бакалаврський) освітньо-кваліфікаційний рівень

Розробник:

Білецька Ганна Андріївна, доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів, кандидат медичних наук

Затверджено на засіданні кафедри **організації судових та правоохоронних органів** протокол № ___ від _____ 2017 р.

Завідувач кафедри _____

Зміст

1. Вступ.....	4
2. Анотація програми та основні модулі навчальної дисципліни	9
3. Вимоги викладача	12
4. Контрольні заходи результатів навчання	12
5. Самостійна робота.....	12
6. Інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів	13

Вступ

1. Данні про викладача, який викладає цей курс:

Білецька Ганна Андріївна, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів (ОСПО).

Перебування на кафедрі ОСПО: вівторок – з 11-30 до 13-00; четвер – з 8-00 до 9-30.

Контактний телефон кафедри ОСПО 704 92 78

Електронна адреса: ganna_bel@ukr.net

2. Цілі та завдання навчальної дисципліни.

Метою навчальної дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія» є набуття студентами юридичного ВНЗ сучасних знань про нормативно-правові основи призначення та проведення судово-медичної та судово-психіатричної експертизи в Україні, оволодіння загальними теоретичними знаннями і практичними навичками, необхідними для вірного та своєчасного призначення судово-медичної та судово-психіатричної експертиз по вивченню певних об'єктів, правильного формулювання питань до них, грамотного трактування висновків експерта.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішення наступних **завдань** навчальної дисципліни:

- формування в студентів знань з порядку призначення судово-медичної експертизи трупа, живих осіб і речових доказів біологічного походження;
- навчання бакалаврів правильному формулюванню питань, які повинна вирішити судово-медична експертиза;
- ознайомлення з організацією і методикою проведення судово-медичних експертиз трупа; потерпілих, обвинувачених та інших осіб; речових доказів та

експертизи за матеріалами кримінальних проваджень, що вміщують медичну інформацію;

- вироблення вміння об'єктивно оцінювати висновки судово-медичної експертизи з використанням отриманих нею даних в подальшій практичній діяльності;

- надбання знань з судової психіатрії, що мають значення в кримінальному та цивільному процесах, для захисту суспільства від небезпечних дій психічно хворих, для захисту прав осіб з психічними розладами.

3. Місце навчальної дисципліни в структурі освітньо-професійної програми.

Навчальна дисципліна «Судова медицина та судова психіатрія» належить до дисциплін практично-професійного циклу.

Оскільки дисципліна «Судова медицина та судова психіатрія» передбачає ознайомлення та вивчення не тільки медичних аспектів, що базуються на знаннях фізики, хімії, фізіології, анатомії, травматології, а також і аспектів, що стосуються практичної діяльності співробітників органів правопорядку з питань, що виникають при провадженні у кримінальній або цивільній справі, тому при її вивченні використовуються знання, отримані з таких дисциплін, як: «Цивільне право», «Кримінальне право», «Кримінальний процес» та «Цивільний процес». Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися в наступному при вивченні таких дисциплін, як: «Криміналістика», «Кримінологія», «Віктимологія», «Медичне право».

4. Опис навчальної дисципліни:

- кількість кредитів ЕКТС – 2;
- загальна кількість годин – 60 ;
- термін викладання – один семестр.

5. Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти

ПК – 1. Знати основні положення та завдання судової медицини та судової психіатрії; законодавчі, організаційні та процесуальні вимоги і порядок призначення та проведення судово-медичних експертиз (СМЕ) та судово-психіатричних експертиз (СПЕ) в кримінальному та цивільному процесах в Україні.

ПК – 2. Знати сучасні можливості СМЕ, її види та об'єкти; форми участі судово-медичного експерта в роботі судово-слідчих органів і межі його компетенції.

ПК – 3. Вміти виносити постанову про призначення СМЕ або СПЕ; обирати потрібний вид СМЕ або СПЕ; правильно формулювати питання, що виносяться на вивчення СМЕ або СПЕ.

ПК – 4. Вміти давати кваліфіковану юридичну оцінку експертних висновків.

ПК – 5. Вміти працювати з нормативним матеріалом і кваліфіковано тлумачити норми судової медицини та судової психіатрії.

ПК – 6. Знати та вміти пояснити значення найбільш важливих понять, що застосовуються в судовій медицині та в судовій психіатрії.

ПК – 7. Знати основні закономірності, механізми настання смерті та її класифікацію.

ПК – 8. Знати основні закономірності та механізми виникнення розладів здоров'я від дії різних факторів зовнішнього середовища.

ПК – 9. Застосовувати отримані знання для вирішення конкретних практичних питань.

ПК – 10. Вміти правильно і повно відображати результати професійної діяльності в юридичній та іншій документації.

ПК – 11. Вміти застосовувати правові норми до конкретних практичних ситуацій в області судової медицини та судової психіатрії.

ПК – 12. Знати накази, правила та інструкції, які регламентують підготовку, призначення та проведення СМЕ.

ПК – 13. Вміти вести дискусії при використанні сторонами результатів різних видів СМЕ та СПЕ.

ПК – 14. Володіти навичками постановки завдань перед експертами, які беруть участь в слідчих діях.

ПК – 15. Знати підстави та порядок залучення судово-медичного експерта до огляду місця події.

ПК – 16. Вміти юридично правильно кваліфікувати факти й обставини.

ПК – 17. Знати процесуальний статус, відповідальність, права і обов'язки експерта.

ПК – 18. Знати медичні критерії неосудності та недієздатності у чинному законодавстві.

ПК – 19. Знати правила щодо судово-медичного встановлення тяжкості тілесних ушкоджень.

ПК – 20. Мати здатність і готовність вивчати науково-медичну інформацію.

В результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати наступні результати навчання:

РНС НД – 1.1. Демонструвати знання і розуміння: предмета та завдання судової медицини, правових засад організації судово-медичної служби в Україні; документів, що складаються при дослідженні або експертизі її об'єктів.

РНС НД – 1.2. Демонструвати знання про СМЕ та залучення судово-медичного експерта до слідчих та інших дій, його права та обов'язки.

РНС НД – 1.3. Володіти знаннями щодо підстав для призначення СМЕ живої людини та методологією її проведення.

РНС НД – 1.4. Вміти вірно тлумачити висновок експерта при визначенні статевих станів, вирішенні питань симуляції, штучних хвороб та само ушкоджень.

РНС НД – 1.5. Демонструвати знання про дітовбивство та способи дітовбивства.

РНС НД – 1.6. Вміти орієнтуватися в визначенні тяжкості тілесних ушкоджень.

РНС НД – 1.7. Демонструвати знання побудови висновку експерта при різних видах СМЕ та вміння тлумачити результати експертиз.

РНС НД – 1.8. Вміти описати труп в Протоколі огляду МП.

РНС НД – 1.9. Вміти надати Постанову про призначення СМЕ та питання до СМЕ різних об'єктів (трупа, живої людини, речових доказів та документів, що містять медичну інформацію).

РНС НД – 1.10. Вміти проводити дослідження й оцінку трупних явищ при зовнішньому огляді трупа на МП.

РНС НД – 1.11. Знати про порядок та методику вилучення різних речових доказів, вміти вірно надавати питання щодо їх експертизи.

РНС НД – 1.12. Знати про методологію проведення комісійної СМЕ по медичних документах, якщо провадження стосується медичних працівників.

РНС НД – 1.13. Вміти визначити вхідний та вихідний вогнепальні отвори.

РНС НД – 1.14. Вміти по вигляду рани визначати відстань, з якої було зроблено постріл.

РНС НД – 1.15. Знати особливості вибухової травми та огляду МП.

РНС НД – 1.16. Демонструвати знання про травматизм і механічні ушкодження.

РНС НД – 1.17. Вірно тлумачити поняття «отрута» та висновки експертизи при судово-медичному встановленні отруєння.

РНС НД – 1.18. Демонструвати знання щодо різних видів механічної асфіксії.

РНС НД – 2.1. Демонструвати знання підстав для призначення СПЕ потерпілих, злочинців, свідків, учасників цивільного процесу та документи, що надаються до СПЕ.

РНС НД – 2.2. Демонструвати знання заходів медичного характеру щодо психічно хворих, що скоїли соціально небезпечний вчинок та щодо алкоголіків.

РНС НД – 2.3. Вміти пояснювати поняття «токсикоманія», «наркоманія», «алкоголізм».

РНС НД – 2.4. Знати головні види симуляції психічних розладів, її результати, вміти надавати питання до СПЕ при підозрі на симуляцію.

РНС НД – 2.5. Орієнтуватися та пояснювати симптоми та синдроми в сучасній судовій психіатрії.

РНС НД – 2.6. Демонструвати знання і розуміння основних клінічних проявів хвороб, що надходять до медичного критерію неосудності.

РНС НД – 2.7. Володіти сучасними знаннями про токсикоманії та наркоманії.

2. Анотація програми та основні модулі навчальної дисципліни

2.1. Анотація програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Судова медицина.

У Модулі 1 вивчаються проблеми, що пов'язані з правовим статусом судово-медичного експерта, організації судово-медичної служби в Україні та механізмом призначення різних видів судово-медичних експертиз (СМЕ) її об'єктів. Аналізується розвиток та настання смерті, її категорія, рід, вид, причини, а також підстави для призначення СМЕ трупа та питання до неї. Вивчаються зміни, що відбуваються з мертвим тілом після констатації смерті – ранні та пізні трупні явища. Аналізується питання про дітовбивство, встановлення новонародженості та про способи дітовбивства. Проблема впливу на здоров'я та життя людини факторів зовнішнього середовища розглядається з боку дії критичних температур, високого та низького тиску, електрики, променевого випромінювання та біотравми. Вивчається найчастіша причина смерті – механічні ушкодження та різні види травматизму, визначаються

можливості СМЕ по встановленню механічної травми та їх судово-медичне значення. Проблема вогнепальних ушкоджень розглядається комплексно: вогнепальна рана від дії кулі та від дії вибухового пристрою. Механічна асфіксія вивчається в залежності від механізму її утворення – странгуляційна, обтураційна та компресійна, аналізуються ознаки прижиттєвого утворення странгуляційної борозни та утоплення, ознаки давнього перебування трупа у воді. Проблема судово-медичного встановлення отруєння розглядається з точки зору дії на організм корозивних та резорбтивних отруйних речовин, алкоголю та його сурогатів. Аналізуються позитивні та негативні Висновки СМЕ щодо встановлення отруєння. Вивчаються: різні речові докази, що мають біологічне походження, методика їх виявлення та вилучення на місці події (МП), питання до СМЕ таких біологічних об'єктів. Особлива увага приділяється вивченню питань СМЕ живої людини по встановленню тяжкості та характеру тілесних ушкоджень, розладу здоров'я, віку, тотожності особи, питань симуляції, дисимуляції та удаваних хвороб, статевих станів та статі. Огляд місця події вивчається з точки зору первинного зовнішнього огляду трупа на МП (принцип, схема, стадії, фото зйомка), визначаються різні особливості огляду при різних видах насильницької смерті.

Модуль 2. Судова психіатрія.

У Модулі 2 вивчаються проблеми, що пов'язані з правовими засадами призначення та проведення різних видів судово-психіатрична експертизи (СПЕ). Аналізуються підстави щодо призначення СПЕ та коло питань, що вирішуються в процесі її проведення по відношенню до свідків, потерпілих, засуджених. Розглядається будова центральної нервової системи, вчення І.П.Павлова про вищу нервову систему, про першу та другу сигнальні системи та їх взаємодію, про типи вищої нервової діяльності. Особлива увага приділяється причинам виникнення психічних захворювань. Вивчаються

загальні поняття про симптоми та синдроми в сучасній психіатрії: розлади свідомості, сприйняття, пам'яті, мислення, емоцій, вольової діяльності. Аналізуються заходи медичного характеру щодо психічних хворих, що вчинили суспільно небезпечне діяння. Розкриваються основні клінічні прояви та судово-психіатрична оцінка психічних розладів, що надходять до медичного критерію неосудності: 1). Шизофренія, епілепсія, маніакально-депресивний психоз, хронічний енцефаліт; 2). Короткочасні психози (реактивні, алкогольні та інші); 3). Вроджене (олігофренія) та набуте (деменція) слабоумство; 4). Інші хворобливі стани (психопатії, неврози, психічний інфантилізм). Велика увага приділяється вивченню травм головного мозку та особливостям проведення СПЕ в такому випадку. Розкриваються причини, клінічна картина та наслідки інфекційних захворювань центральної нервової системи (енцефаліти, нейросифіліс). Аналізуються причини виникнення та стадії розвитку алкоголізму та різних видів наркоманій і токсикоманій, заходи щодо попередження виникнення та поширення цих хвороб. Вивчаються проблеми симуляції психічних розладів, методи розпізнавання різних форм симуляції. Розкриваються особливості судово-психіатричної експертизи неповнолітніх.

2.2. Основні модулі навчальної дисципліни

№	Модуль/назва	Кількість кредитів ЄКТС	Всього годин	Аудиторні заняття (контактні)				Самостійна робота студентів
				Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Інші види занять	
1	Модуль 1 Судова медицина	2	36	20	–	–	–	16

2.	Модуль 2 Судова психіатрія		24	12				12
Разо м:	2	2	60	32	–	–	–	28

3. Вимоги викладача

Добре знання матеріалу, що викладався протягом семестру, відвідування лекцій та наявність їх конспекту, отримання норм академічної поведінки та етики.

4. Контрольні заходи результатів навчання

Контроль знань в рамках навчальної дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія» здійснюється шляхом складання семестрового заліку (індивідуальне опитування, розв'язання ситуаційних завдань) після закінчення циклу лекцій.

5. Самостійна робота

Самостійна робота з дисципліни «Судова медицина та судова психіатрія» передбачає:

- доопрацювання матеріалів лекції;
- підготовка та публікація наукових статей, тез.

6. Інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів

Основна література:

1. Авдеев М. И. Судебная медицина: учеб. для юрид. вузов / М. И. Авдеев. – М.: Медицина, 1960. – 539с.

2. Білецький Є. М. Судова медицина та судова психіатрія / Є. М. Білецький, Г. А. Білецька. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 262 с.
3. Білкун В. В. Судова медицина / В. В. Білкун, Л. Л. Голубович. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 480с.
4. Бокариус Н.С. Судебная медицина для медиков и юристов / Н. С. Бокариус. - Харьков : Юриздат Украины, 1930. - 176 с
5. Дунаевский В. В. Наркомания и токсикомания / В. В. Дунаевский. – Л.: Медицина, 1990. – 207с.
6. Концевич И. А. Руководство к практическим занятиям по судебной медицине / И. А. Концевич. – К.: Вища шк., 1988. – 328 с.
7. Пауков В.С. Судебная психиатрия:лекции .-М.: Норма : ИНФРА-М, 2010.-208с.
8. Пиголкин Ю. И. Судебная медицина: учеб. / Ю. И. Пиголкин, В. Л. Попов, И. А. Дубовин. – М.: Мед. информ. агент., 2011. – 424 с.
9. Правила судебно-медицинской акушерско-гинекологической экспертизы. – М.: [б. и.], 1966. – 23 с.
10. Марчук А.І. Судова психіатрія / А. І. Марчук. - Київ : Атіка, 2003. - 240 с.

Додаткова література:

1. Недоступ М.Ф. Судова медицина / М. Ф. Недоступ. - Луганськ : РВВ ЛАВС, 2004. - 68 с.
2. Первомайский В.Б.Невменяемость / В. Б. Первомайский. - Киев : Б. и., 2000. - 320 с
3. Пономаренко Г.О.Судова медицина / Г. О. Пономаренко, Н. В. Шахман ; . - Х. : Харків юрид., 2009. - 252 с
4. Судова медицина та судово-медичні експертизи : навч. посіб. / І. М. Григус [та ін.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2014. – 208 с.

5. Судова медицина (у схемах, таблицях і рисунках) навч. посіб. / за заг. ред.: А. С. Лісовий, П. Л. Голубович. – Київ : Атіка, 2007. – 412 с.
6. Судова медицина. Медичне законодавство : підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації : у 2 кн. / за ред.: В. Ф. Москаленко, Б. В. Михайличенко. – Київ : Медицина, 2011. – Кн. : 1: Судова медицина. – 496 с.
7. Судебная психиатрия : учеб. / под ред. Г. В. Морозова. – М. : Юрид. лит., 1990. – 256 с.
8. Судова психіатрія: термінологічний словник-довідник / уклад.: А. М. Бачериков, Є. М. Білецький, З. М. Хоміцька. – Харків : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. – 216 с.
9. Тагаев Н. Н. Судебная медицина : учеб. для слушателей вузов МВД Украины / Н. Н. Тагаев. – Харьков : Факт, 2003. – 1253 с.
10. Ципковский В. П. Осмотр места происшествия и трупа на месте обнаружения / В. П. Ципковский. – К.: Медицина, 1960. – 320 с.